

BUTLLETI

DEL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

Any IX

Febrer de 1985

N.º 31

Memòria de les activitats del Grup d'Estudis Sitgetans, 1984

Aquest any passat de 1984 el Grup d'Estudis Sitgetans ha realitzat la seva activitat marcada per dos esdeveniments. L'un, ha estat la mort sobtada del President de l'entitat, en Jacint Picas i Cardó. L'altre ha estat la celebració, a Sitges, de la XXIX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos. Del primer esdeveniment en parlarem un xic més endavant. Passem a comentar què ha estat, per al G.E.S., la celebració de l'A.I.E.

La XXIX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos va tenir lloc els dies 27 i 28 d'octubre, i significà la consolidació definitiva del G.E.S., que tingué cura de l'organització, tant a nivell local com a nivell extern. En realitat, la nostra entitat ja era prou coneguda entre els centres d'estudis locals i comarcals de Catalunya per les seves publicacions i activitats, però el treball de coordinació i organització de l'Assemblea, llarg i laboriós, contribuï a fer créixer el seu prestigi entre les entitats anàlogues. A l'Assemblea s'hi presentaren un total de 45 comunicacions, algunes de les quals foren elaborades per membres del G.E.S. Igualment, de les quatre ponències de la sessió plenària dues d'elles foren també obra de dos socis de l'entitat: Isabel Coll estudià els pintors de l'Escola Llumínista, i David Jou i Andreu exposà el seu treball sobre la història cultural de Sitges al llarg del primer terç del segle actual. El G.E.S. té la intenció de publicar tots els treballs que es presentaren a l'Assemblea, amb l'ajut especial del Servei d'Arxius de la Generalitat. La nostra entitat edità, també, el cartell de l'Assemblea, dissenyat pel soci Agustí Albors, que prengué com a tema la composició d'un oli del pintor Joan Roig i Soler. Paral·lelament, el G.E.S. organitzà dues exposicions a l'Arxiu Històric de Sitges: una sobre Mapes i Cartografia comarcal, preparada per Xavier Miret i Mestre, director de l'Arxiu Històric; l'exposició anava complementada per un cartell i un catàleg de la cartografia exposada. L'altra exposició fou a cura del també soci Josep F. Pagès i Busom, que preparà una mostra antològica documental dels músics Antoni Català i Vidal i Enric Morera.

Tant la premsa local com la forània s'ocuparen de la celebració d'aquesta trobada a Sitges dels estudiosos de les comarques del País Catalans.

Fou nomenat President de l'Assemblea el professor Josep Roca i Pons, soci del G.E.S., qui

féu un discurs bellíssim sobre la unitat de la llengua catalana el dia de la sessió plenària.

Junta Directiva

La Junta Directiva es reuní diverses vegades al llarg de l'any, principalment per tal d'endegar l'organització de l'Assemblea, i també per gestionar l'entitat.

En el moment de la mort de Jacint Picas, el President, assumí la presidència en funcions el fins llavors Vice-President, Ignasi M. Muntaner.

Altres canvis a destacar foren la substitució, per absències continuades, de Vinyet Panyella per Xavier Miret, al front de la secretaria. Degut a un canvi de treball, a la sotassignada no li fou possible assumir la secretaria de l'entitat de manera plena com fins aquell moment (desembre de 1983) havia fet, de manera que es plantejà la necessitat de ser ajudada per un altre membre de la Junta o soci. Xavier Miret acceptà aquesta substitució.

Arran de la celebració de l'Assemblea calgué, també, reforçar el treball de la Junta, per la qual cosa es demanà la col·laboració de Josep F. Pagès i Busom principalment per a les qüestions musicals, que acceptà de col·laborar-hi.

A partir del moment de la mort de Jacint Picas, i un cop endegada l'edició d'obres de Jacint Picas, i per tal de fer-se càrrec de la coordinació de l'edició s'incorporà a la Junta Directiva Ventura Sella.

Moviment de socis

Durant 1984 han tingut lloc 5 altes de socis.

Han tingut lloc dues baixes per defunció: el senyor Josep Matas i Puig, i el senyor Jacint Picas i Cardó.

Josep Matas i Puig, el senyor Pepe Matas, Fill Predilecte de Sitges, fou fins a l'últim moment de la seva vida un dels socis més actius de l'entitat, fins el punt que no faltava mai a les reunions dels divendres a la nit ni als actes que s'organitzaven. Però, a més, el senyor Matas era un dels més preclars exemples del que és la història oral, ja que la seva conversa era una font inexhaurible de tota mena de coneixements sobre Sitges; en fou, durant molts anys, la memòria històrica sense marges d'errades. Fou un amic per a tots sense que l'edat significués cap

dificultat de comunicació, ni amb els més grans, ni amb els més joves, i ajudava tant els coneguts com els desconeguts que se li adreçaven per tal de demanar-li dades. Amb un gran sentit del què és el patrimoni cultural i documental dels pobles, donà la seva tan estimada col·lecció de fotografies de Sitges a l'Arxiu Històric de Sitges.

Jacint Picas i Cardó, President del Grup d'Estudis Sitgetans, morí d'accident el dia de Sant Joan, al matí. La seva mort, tan inesperada, causà una gran impressió a Sitges, ja que era una persona estimada i respectada per tothom. Home de gran esperit cívic i amb voluntat d'entrega vers tot allò que significués el millorament cultural i social de Sitges i de Catalunya, des de molt jove havia participat en moltes entitats sitgetanes de manera activa. Fou dels primers socis fundadors del G.E.S., membre de la primera Junta i President d'altres dues. La mort el va sorprendre poc abans d'acabar el segon mandat. La seva aportació a l'entitat fou molt gran, ja des del primer moment, tant com a membre de la Junta, com a soci com també en el vessant d'escriptor. Prologà diverses publicacions, en corregí galerades i paginades gairebé de totes i escriví sobre les edicions i les activitats que s'organitzaren. En el moment de la seva mort es proposà gairebé immediatament l'edició d'un llibre d'homenatge que aplegués una antologia dels seus escrits, tant els de «El Eco de Sitges» com els publicats en altres revistes sitgetanes, entre elles el «Butlletí del G.E.S.». A través de les pàgines de «El Eco de Sitges» es llançà una subscripció popular, que fou corresposta per amics i coneguts d'en Jacint. La tria dels treballs literaris s'encomanà a Antoni Julià, Maria Lluïsa Marsal, Antoni Vigó, Ventura Sella i Vinyet Panyella. Fou la manera que semblà a tots més adequada de deixar constància i record d'un amic i company tan enyanyable.

Premi Josep Carbonell i Gener 1984, quarta convocatòria

El premi Josep Carbonell i Gener, en la seva quarta convocatòria, fou guanyat pels estudiants Albert Carbonell, Jordi Casterad, Jaume Sabatè i Jordi Vidal, amb un treball titulat «*El cementiri de Sitges*».

Reunions de l'Assemblea

Al llarg de 1984, els socis del G.E.S. s'han reunit cinc vegades.

1: Assemblea General Ordinària en la qual s'aprovà la memòria i l'estat de comptes de 1983 i el Dr. Pere Serramalera féu un parlament sobre: «Una epidèmia a Sitges no històrica: la diftèria dels anys 1892-1894».

2: Conferència de Vicenç Carbonell i Virella sobre «Habitants de Sitges en la documentació d'Olivella, s. XIV al XVIII».

3: Entrega dels premis Josep Carbonell i Gener 1983 a Xavier Miret i Mestre, en la modalitat d'estudiant universitari, pel seu treball sobre «La quadra de Miralpeix i la formació del terme municipal de Sitges», i a Jordi Artigas i Masdéu, pel seu treball sobre el barri i la urbanització de Terramar (treball en la modalitat d'estudiant de BUP). La reunió fou el 30 de març. La conferència fou a càrrec de Xavier Miret, sobre el treball que havia guanyat el Premi.

4: Entrega del Premi Josep Carbonell i Gener 1984 a Albert Carbonell, Jordi Casterad, Jaume Sabatè i Jordi Vidal, guanyadors en la modalitat d'estudiants de BUP, pel seu treball sobre «El cementiri de Sitges». La reunió fou el 23 de novembre, en el transcurs de la qual els guardonats exposaren llur treball.

5: La darrera reunió fou el 21 de desembre, amb una conferència de Vinyet Panyella sobre «Josep Carner i Sitges: poesia i correspondència». La reunió finalitzà amb la tradicional celebració de Nadal, menjant torrons, neules i malvasia.

Publicacions

Al llarg de 1984 ha sortit el desè volum de la col·lecció «Estudis Sitgetans», l'obra de Josep Carbonell i Gener «Les Índies, horitzó nou. Sitges i la carrera d'Amèrica», amb el pròleg de Vinyet Panyella, que tingué cura de l'edició.

En estat molt avançat d'edició estan els llibres «Toponímia de Sitges», d'Ignasi M. Muntaner, obra que obrirà una nova col·lecció en les publicacions del G.E.S., i el llibre de Frederic Malagelada i Benaprès, «L'antic camí de les Costes de Garraf».

Està també a punt de sortir el recull d'articles i treballs de Jacint Picas i Cardó, *Sitges viscut*, editat per subscripció popular. El pròleg d'aquesta obra ha estat encomanat al soci de l'entitat, professor Josep Roca i Pons.

Dintre dels projectes de publicacions del G.E.S., i a part del «Butlletí», de manera immediata cal esmentar el llibre de Maria Josep Montserrat sobre agricultura, comerç i urbanisme al Sitges del segle XVIII, i les ponències i comunicacions de la XXIX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos.

Aquesta ha estat l'activitat del G.E.S. al llarg de 1984. Esperem que aquest any que encetem sigui encara més fecund per a la nostra entitat, tant en el seu desenvolupament intern com, sobretot, en la seva projecció exterior, per tal de contribuir al desenvolupament cultural de Sitges i de Catalunya.

Història del Cementiri de Sitges

(acabament)

a) 1878: Dipòsit d'aigües fluvials fet per Joan Virella i Mestres

En aquest document es projecta la construcció d'un dipòsit d'aigües fluvials.

La seva construcció haurà de reunir una sèrie de condicions, com per exemple que els materials siguin de primera qualitat. El preu que servirà de tipus per a la subhasta es de 330 ptes.

Pressupost:

«Por 23 canas superficiales, revestimiento de ladrillo de canto con mortero y cemento	161	ptas.
Por 23 canas enlucido con cemento		
Por 4 canas de pavimento de ladrillo con grueso y 5 de sencilla	60	»
Por 2 canas de pared de mampostería con 1/2 de cemento	20	»
Por la limpia de escombros del depósito actual	7	»
Conducción de aguas al mismo, comprendiendo las de la parte norte de la iglesia y cubierta del cuarto contiguo	25	»
Por el «curull» del depósito que será de ladrillo de 3/4	10	»
Por el marco del mismo	12,5	»

Total 330 ptas.

»Sitges, 14 de agosto de 1878.

»El encargado: J. Suñé.»

També hem trobat altres dos documents: el primer d'un tal Francesc Escala, pel qual aquest es compromet a realitzar les obres pel preu de 310 pessetes, datat a 10 de novembre de 1878.

L'altre, de Joaquim Virella i Mestres, ofereix fer les obres per la quantitat de 250 pessetes, datat a Sitges el 10 de novembre de 1878.

En una reunió, a l'Ajuntament, entre el batlle i la junta del cementiri, reunits el dia 10 de novembre de 1878, s'acordà portar a terme el pressupost de l'arquitecte Joaquim Virella per la quantitat de 250 pessetes. Firmen el document el batlle Gaietà Tarrida, l'encarregat del cementiri Bartolomé Misas i el contractista Joaquim Virella.

b) 1879: Construcció de dues parets per Joaquim Virella i Mestre

El diumenge 26 de gener de 1879 s'encarregà a Joaquim Virella i Mestre la construcció de dues parets segons les condicions exposades el 24 de gener del mateix any.

Aquestes parets havien d'ocupar fins a quatre pams per sota els nínxols primers, i tres pams fins a dalt de tot. Les parets de pedra i morter segons el costum ordinari del país, amb proporció de calç suficient per a ésser de bona qualitat. Segueixen les condicions referents a la manera i materials de construcció. Pel que fa a les formes de pagament, «los pagos se harán por quincenas con arreglo al trabajo hecho descontado un 20 por ciento para responder al cumplimiento del contrato, terminado el cual se hará la medición general y si resulta bien terminada la obra, se abonará el todo mediante el conforme del maestro de obras del municipio».

El cost de les obres fou el següent:

«Por 12 canas superficiales para

mampostar a 8 ptas.	526	ptas.
Por 29,50 canas superficiales de ladrillo 3/4 a 9	265,25	»
Por 12,50 canas cúbicas ladrillo movimiento de tierras a 1,50	18	»
Acabados y demás obras accesorios fuera de contrato	10	»
Por 250 ladrillos dejados a beneficio del cementerio	8,75	»
Total	828,00	ptas.

»Sitges, 30 de mayo de 1879.

»El Maestro de obras: Jaime Suñé.»

1879: Construcció de nínxols per Antoni Gustems

El 26 de setembre de 1879, l'Ajuntament de Sitges treu a subhasta pública la construcció dels nínxols que manquen. La comissió fa públic el document, amb la signatura de l'Alcalde Gaietà Tarrida, posant una sèrie de «Condiciones bajo las cuales se saca a pública subasta la construcción de los nínxols que faltan en el cementerio de esta villa».

Les condicions són vuit, i diuen que el projecte ha d'indicar la forma en què ha d'aixecar-se, que ha de ser igual a la dels aixecats, amb escala i vorera, amb materials de primera qualitat, que els pagaments es verificaran en tres terminis iguals, que el preu que es fixa com a tipus és de 1.250 pessetes, i que les proposicions es presentaran «en pliegos cerrados que se abrirán a las 12 del día 28 del corriente». El document és manuscrit, fet pel secretari Jaume Suñé. El projecte és concedit al constructor Antoni Gustems. L'acta de concessió, de la qual fem un extracte, diu: «En la Villa de Sitges a los veintiocho días del mes de septiembre de mil ochocientos setenta y nueve: Ante el Sr. Alcalde y Comisión del Cementerio se han abierto al dar las doce, los pliegos presentados para construir los nichos que faltan en dicho cementerio en la parte de sur y siendo la más ventajosa la de D. Antonio Gustems se le ha aprobado el remate por la cantidad de doscientos veinticinco duros».

1907: Reforma de la galeria sud de nínxols.

Projecte anònim. L'encarregat fou Joaquim Virella

En aquest document es presenten les obres a realitzar, que són per una part les obres de la galeria sud, i per altra, les obres del departament civil. Tots dos projectes han de reunir una sèrie de condicions que són: Enderrocament de la part sobrant del mur posterior per construir de nou tota la coberta. Elevació de les parets divisòries dels nínxols. Construcció d'una coberta en tota l'extensió de la galeria, i d'una clavaguera paral·lela a ella, que servirà per a recollir l'aigua de la platja que inunda la vorera de la galeria. Una altra clavaguera, que surt de la meitat de la primera, i que passant per sota l'ossari de la galeria, conduirà a la nova totes les aigües recollides. També hi haurà reformes en el departament civil del cementiri, en parets i portes.

En les condicions s'especificuen les mides i materials que cal emprar, i també les condicions de contractament i pagament.

De les quatre proposicions presentades va ser

escollides la de Francesc Virella per ser «la proposición más ventajosa por ser en su conjunto la más barata en el importe total de las obras que han de ejecutarse».

1910: Projecte anònim de l'escala

«Reunida la suscrita Comisión permanente de Fomento, con asistencia de la Administración del Cementerio, D. Sebastián Carbonell Soler, y del operario carpintero de turno, D. Juan Rius Vega, al objeto de examinar el croquis de una escalera para el servicio del Cementerio (...). Los comisionados que suscriben afirman que la escalera proyectada con las ligeras modificaciones acordadas en el curso de la reunión, satisfaría cumplidamente las necesidades a que se le destina, por la sencillez, prontitud y facilidad con que mediante el empleo podrían colocar los ataúdes en los nichos altos. El coste del artefacto no puede precisarse, si bien aproximadamente sería de unas doscientas pesetas según los cálculos realizados.

Sitges, 17 de marzo de 1910.

La Comisión permanente de Fomento.»

1911: Construcció de nínxols a l'ala nord-oest. L'encarregat fou Francesc Virella

Ja que a la ala nord-oest faltaven nínxols, l'Ajuntament decidí de construir-los. Com que els complexos tràmits fins a aconseguir el permís són molt llargs es decideix començar a construir 29 nínxols a l'ala nord-oest. L'Ajuntament no tenia diners suficients, ni un pressupost per a obres públiques, i es decideix demanar un préstec que es retornarà amb els beneficis de la venda o lloguer de nínxols.

Si després d'un any no s'hagués pagat la quantitat fixada, el contractista rebria un 3 % d'interès anual.

Es decideix posar a pública subhasta la construcció.

21 de març de 1911.

Pressupost:

«Pared de ladrillo	97,92
Pared de ladrillo (divisoria de los nichos	242,88
Tabique al fondo de los nichos	28,54
Solera terrado, 3 gruesos	314,40
Revoques exteriores	18,12
Revoques y enlucidos interiores	148,77
Beneficio industrial, al 5 %	42,53
Total	893,16»

23 de març de 1911: Amb l'acord de l'Ajuntament del mateix dia es treu a subhasta la construcció dels 29 nínxols per 893,16 pessetes. La subhasta es celebrarà el 29 de març al despatx de l'alcaldia.

Acta de la subhasta: El 29 de març a les deu, es llegeix l'ordre de la Presidència, l'article 17 de la Instrucció del 24 de gener de 1905 sobre contractació de serveis provincials i municipals, l'anunci de la subhasta i el plec de condicions. El President, Josep Parera Anglada, declarà oberta la licitació per un termini de 1/2 hora. L'agutzil Joan Escapa anuncià que faltaven 5 minuts per a acabar el termini quan a la mesa es va rebre un plec numerat amb el n.º 1. Acatat el termini de temps, i no havent rebut cap altre plec es llegí l'única proposició presentada, suscrita per Francesc Virella i Escofet.

1913-1915: Construcció de 29 nínxols a l'ala NE. L'encarregat fou Llorenç Montserrat

El 28 de novembre de 1913, l'Ajuntament treu a subhasta pública la construcció de 29 nínxols a l'ala NE. del cementiri. La nota pública diu així: «Don Pedro Carbonell Mestre, Alcalde Constitucional de esta Villa, Hago saber: Que en meritos de lo acordado por el Ilmo. Ayuntamiento de mi presidencia en sesión de ayer, se saca a subasta la construcción de veintinueve nichos en el ala NE. del Cementerio Católico, bajo el tipo de 893,16 pesetas.

»La subasta se celebrará en el despacho de la Alcaldía el día 6 del próximo mes de diciembre, a las diez de la mañana, pudiendo hasta dicho momento ser consultado el pliego de condiciones, que, con las solas variantes de adaptación, será el mismo aprobado en 23 de marzo de 1911 para la subasta de la construcción de 29 nichos en el ala N.O. del referido Cementerio, y se hallará de manifiesto en la Secretaría de la Corporación Municipal durante los días y horas hábiles que median entre esta fecha y la del acto anunciado. Sitges, 28 de noviembre de 1913.»

L'acta de la subhasta es celebrà el dia 6, i un extracte de la mateixa en aquest: «Al faltar tan sólo cinco minutos para expirar el plazo de media hora, el alguacil D. Alfonso Gallart, de orden de la Presidencia anunció en alta voz que únicamente faltaba dicho tiempo para terminar el plazo de admisión de pliegos, y dentro del indicado plazo la Mesa recibió dos pliegos, que señaló de números 1 y 2, y transcurrido que fue el referido plazo sin presentarse ningún otro pliego, el señor Presidente lo declaró terminado y seguidamente procedió a la apertura de pliegos, por el orden de su presentación, resultando ser como a continuación se expresa:

N.º 1. En blanco.

N.º 2. Proposición suscrita por D. Antonio Yll Sabater.»

Veiem doncs com l'Ajuntament de Sitges fou víctima d'una petita broma, i així el sobre en blanc no va ser tingut en compte. El pressupost presentat pel senyor Yll és de 843 pessetes. Per poder participar a la subhasta havia fet un dipòsit de 50 pessetes. Antonio Yll traspasà els drets a Llorenç Montserrat, el qual els acceptà.

La liquidació de les obres, aprovada per l'Ajuntament presidit pel batlle Pere Carbonell és la següent:

	<i>Precio unitario</i>	<i>Precio total</i>
«Pared de ladrillos sobre el muro de cerca	24	97,92
Pared de ladrillos (divisoria de los nichos)	24	242,88
Tabiques al fondo de los nichos	1,75	28,54
Solera terrado, tres gruesos	4	314,40
Revoques exteriores	0,60	18,12
Revoques y enlucidos interiores	0,90	148,77
Total S. E. en O.		850,63
Beneficio industrial 5 %		42,53
Total general		893,16
Rebaja en el acto de la sub.		50,16
Total		843,00»

El 30 de gener de 1915, les obres estan ja totalment pagades.

1928: Construcció d'un mur de tancament i nínxols. L'encarregat fou Antoni Parés i Portas

La descripció és així: El mur serà de pedra

i morter, els forats plens de reble i per enganxar-los, una mescla de calç grassa i hidràulica, i es pintarà amb calç. Les columnes de nínxols seran maons de 15 cm de gruix. Les soleres seran fetes de tres gruixos de rajola borda. L'última solera serà de quatre gruixos de rajola borda. En els llocs indicats per la direcció d'obres es construiran ossaris. L'interior dels nínxols s'encalarà amb calç grassa i hidràulica.

L'última solera tindrà la inclinació suficient per a portar les aigües cap els canalons del mur, perquè l'aboquin a l'exterior.

Pressupost:	
Mur de tancament	3.094,59
Una columna de nínxols	340,03
Paret supletòria de tancament dels nínxols	121,01

L'edicta de l'Ajuntament pel qual s'informa el públic de les obres que es realitzaran, així com que es posarà la realització de l'obra en pública subhasta és del 19 de juny de 1928. El mateix edicta és publicat al Butlletí Oficial de la Província de Barcelona del dia 23 de juny de 1928. Adjunt a l'edicta es troba un model de proposició de construcció.

Subhasta: Es fa el dia 19 de juliol de 1928 a les dotze hores. Es subhasten les diferents proposicions que compleixen les condicions de l'arquitecte Josep Maria Martino. La primera proposició presentada per Joaquim Bosch i Vinyals, que no va adjuntar el 5% de dipòsit, o sigui, 385,25 pessetes, al·legant que les substituïa per les liquidacions que l'Ajuntament encara li devia, és:

Mur de tancament	2.785,13
Una columna de nínxols	306,—
Pared de tancament de nínxols	108,91

La segona petició va acompanyada de les 385,25 pessetes, presentada per Antoni Parés

Portas i és:

Mur de tancament	2.850,30
Columna de nínxols	313,20
Paret de tancament de nínxols	111,45

La construcció es concedí finalment a Antoni Parés i Portas.

1935: Construcció de 60 nínxols per Antoni Parés

A la vila de Sitges amb data del 2 d'agost del 1935, es procedí a fer la subhasta per a la construcció de 60 nínxols, dotze d'ells amb ossari.

La proposició acceptada és la d'Antoni Parés que ofereix fer les obres amb la rebaixa del dos i mig per cent, i amb aquesta rebaixa queda reduït el tipus de la suma de sis mil cent quaranta-vuit pessetes amb seixanta cèntims.

L'objectiu d'aquesta obra és la construcció de 12 columnes de nínxols o sigui en total seixanta nínxols, dels que dotze seran ossaris. En cas de trobar-se roca a l'excavació s'abonarà a raó de 10,90 pessetes el m³: «Serán de cuenta del contratista sin que por ello pueda presentar facturas adicionales:

A.— Todos los medios auxiliares que se precisen para la construcción.

B.— El agua necesaria para la obra.

C.— El retirar los materiales sobrantes o defectuosos.

D.— Las cuotas del seguro de accidentes y del retiro obrero y demás devengos de carácter social.

E.— Los gastos de anuncios, escrituras y demás que origine la subasta y la formalización del contrato vendrá.

Además el contratista vendrá obligado a ejecutar todas aquellas modificaciones, supresiones o adiciones que le ordenase el arquitecto-director.»

ALBERT CARBONELL, JORDI CASTERAD,
JAUME SABATÉ i JORDI VIDAL

El ressò artístic d'una gran figura sitgetana: el Dr. Bartomeu Robert

INTRODUCCIÓ

Bartomeu Robert i Yarzabal, metge, catedràtic i Alcalde de Barcelona, ha estat protagonista d'interessants i vàlides publicacions (1). Els variats escrits, junt a la forta tradició oral, han aconseguit donar a conèixer la vàlua de Robert tant en el camp científic com el pedagògic o en el polític.

El motiu d'aquest treball no serà, doncs, el de reivindicar la figura del Dr. Robert, sinó que el que s'intentarà serà el donar algunes dades sobre la variada repercusió iconogràfica que tingué la seva figura.

Tot i que Bartomeu Robert va néixer a Tampico (Mèxic), passa tota la seva infantesa i adolescència a la Vila de Sitges. Seria en aquest poble on realitzaria els estudis primaris i el batxillerat, grau que li obria les portes per complir el seu ideal: ser metge, tal com ho havien estat el seu pare i el seu avi. La carrera de medicina la realitza a la Universitat de Barcelona, on es llicencia l'any 1864. Al cap de pocs anys, aquesta mateixa Universitat el nomenà

Catedràtic de Patologia Interna; càrrec que no el féu mai renunciar a ésser a la vegada un sofer metge de capçalera.

A aquest interès científic aviat s'afegí l'interès per la reivindicació dels drets catalans, participant de manera activa en els afers polítics de Catalunya. L'any 1884 serà elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona, i l'any 1899 Batlle de la ciutat.

La força d'acceptació, la popularitat que arriba a assolir en els diferents camps en què participava, junt a la capacitat demostrada en cada un d'ells, fa que, cap de les vertents assenyalades com a pròpies de la personalitat de B. Robert pugui ésser deixada de banda.

MORT DEL DR. ROBERT

El dia 10 d'abril de 1902, Bartomeu Robert participava al Restaurant Pince, al carrer Ferran, en un sopar organitzat per la «Academia del Cuerpo Médico Municipal». El Dr. Robert estava designat per parlar en aquest acte, parlament que seria interromput per una angina de

pit que acabaria amb la vida del gran personatge. Els darrers mots pronunciats havien estat: «Quan és el cervell que dicta les meves paraules puc fàcilment dominar-me, però a vosaltres, estimats amics, us parlo amb el cor, i aquest mai fou ordenat en els seus ímpetus.» Aquí deixà el seu discurs per dir als seus companys de taula «... em sento malalt..., em donarà un vertigen» (2).

La notícia de la mort del Dr. Robert es va propagar ràpidament, just es coneixia la seva mort, començaven a sorgir les primeres propostes per honorar la seva figura. La Facultat de Medicina deixava el seu anfiteatre com possible capella mortuoria; i el Batlle de Barcelona, amb el mateix propòsit, cedia el Saló de Cent. Tot i agraint aquests oferiments, la família del difunt preferí que el cos inert del Dr. Robert restés a casa seva, fins que, habillat amb el vestit de l'ordre mercedària, anés a rebre sepultura (3).

L'enterrament del Dr. Robert es féu amb tots els honors que corresponien a un Batlle, mentre que una gran aglomeració li lliurava el darrer adéu. Des de la Gran Via, passant per l'església de Betlem, les Rambles —amb crespous negres cobrint els fanals—, fins el cementiri de Montjuïc en el que fou entrat a pes de braços pels seus deixebles, i on Albert Rusiñol, com representant dels diputats a Corts digué unes paraules tot recordant la gran herència cedida per Robert al poble de Catalunya (4): «... deixes entre nosaltres una hermosa llavor que procurarem fer fructificar seguint el teu camí, imitant els teus patriòtics exemples, inspirant-nos en les teves hermoses doctrines...»

HOMENATGE DE BARCELONA: EL MONUMENT

Amb el sentir ben viu que havia deixat la imprevista mort del Dr. Robert, diferents associacions barcelonines pensen a fer-li un monument com homenatge.

Dos dies després de la mort de Robert, el «Círculo Mercantil» suggeria la idea d'obrir una subscripció pública per erigir un monument a la memòria del Dr. Robert, assenyalant-se que en el mateix moment que s'havia exposat el projecte, s'arreglaren dues mil pessetes (5). Seria, però, la «Lliga Regionalista» qui amb gran força i empena faria seva l'organització per aconseguir erigir un monument a la memòria de qui havia estat el seu President. Es formà una Comissió Executiva presidida per Albert Rusiñol; Tresorer Emili Vidal i Ribas; Secretari el Marquès d'Alfarràs, i com vocals Miquel A. Fargas, E. Prat de la Riba; T. Rius i Torres; Romà Macaya, Leopold Gil, Carles de Fortuny, Francesc de P. Fàbregas i Josep Maria Pascual. El dia 20 d'abril es feia saber que la Comissió comptava amb oferiments d'importància, els quals es donarien a conèixer quan es publicués la primera llista de subscripció (6). Al dia següent (7) s'avançava la notícia que en un sol dia la «Lliga Regionalista» havia suscrit amb destí al monument al Dr. Robert, la quantitat de 50.000 ptes., abans que les llistes fossin obertes al públic.

La proclama que instava al poble a cooperar pel monument, sortí en totes les publicacions catalanes, llegint-se:

«Catalans

»Honorats per la Lliga Regionalista, amb l'encàrreg de portar a la pràctica la idea d'aixecar un monument que perpetui la memòria del Dr. D. Bartomeu Robert, que morí sent son President, ens dirigim a tots els bons patricis cridant-los a cooperar en tan notable obra. Els

pobles que s'estimen, tenen el deure d'honorar als grans homes que han sapigut endevinar son ànima i els han encoratjat en la vida del progrés, poble que aixís obra mereix tenir patricis com el que tots plorem i així es fa digne d'ells. Per l'honorat diputat de Barcelona, pel valent defensor de les idees autonomistes, pel sabi catedràtic, pel metge docte i caritatiu, per l'amich de tots, vos demanem vostre concurs. El monument al Dr. Robert serà guia perdurable pels que estimen a sa terra i a sos germans.» (8). Seguia la llista de subscripció, encapçalada pel Cardenal Cassanyes, els noms dels membres de la Comissió i un seguit de noms de la burgesia i de la política catalana. Recordant-se, al final de la proclama, que les llistes quedaven obertes als locals de la «Lliga Regionalista i «La Veu de Catalunya».

El dia 12 de maig de 1902 s'arribaren a tenir subscrites 83.422,05 pessetes (9). La Comissió, que es reunia diàriament amb la finalitat d'organitzar millor la seva feina, no sols demanava ajuda al Poble Català, sinó que també ho féu a estaments de Mallorca, Biscaia, Galícia, República Argentina, Uruguai, Puerto Rico, París i Filipines (10). Les ajudes foren diverses, tant en quantitat com en la manera de fer-ho. Exemples en poden ésser la solució pressa per «La Unió Catalanista» que va escriure a la Comissió del monument, fent-li saber que havia acordat recomanar a les entitats catalanistes adherides, que obrissin una subscripció amb l'objectiu sollicitat, però fixant una quota màxima d'una pesseta, amb la finalitat que tots poguessin contribuir sense donar lloc a comparacions perjudicials (11).

Altes maneres de cooperar fou la del arquitecte Lluís Domènech i Muntaner i la de l'escultor Agapit Vallmitjana, que s'oferiren des d'un començament a encarregar-se gratuïtament de les feines que la Comissió cregués oportunes. Alguns industrials oferiren també, de forma gratuïta, proporcionar materials de construcció amb destí al monument (12).

La Comissió per a la construcció del monument, invità diferents associacions a participar en una reunió per prendre un acord comú que decidís la solució final. A finals del mes d'abril, delegats de «la Comissió Econòmica d'Amics del País», «L'Ateneu Barcelonès», «L'Institut de Sant Isidre», «La Cambra de Comerç», «El Foment del Treball Nacional», «La Lliga de Defensa», el «Círculo de Unión Mercantil» es reuniren amb els promotors de la idea. Un dels invitats a la reunió, el degà de la Facultat de Medicina, el Dr. Golferichs, va excusar la seva assistència i la seva cooperació a l'acte, per creure que no els podia donar el seu suport pel caràcter regionalista de la idea (13).

L'obra escultòrica fou finalment encarregada a Josep Llimona, el qual, tal com assenyalava Albert Rusiñol en la proclama d'inauguració del monument (14) «havia estat l'interpret fidel del pensament iniciat per en Lluís Domènech».

El dia solemne, en el seu discurs, Albert Rusiñol, considerà donar les gràcies en primer lloc a Lluís Domènech i a Josep Llimona. «A n'en Domènech i al mestre Llimona, a quina generositat se deu que el monument sigui lo que és, puix ell per a portar a terme l'obra no solament ha contribuït amb son treball invaluable, que no tindrà més paga que l'admiració i l'agraïment dels catalans, sinó fins afegint ses cabals propis...» Explicà també la variació del projecte que havia estat «confiat a l'eminent arquitecte en Lluís Domènech i Muntaner, company nostre que fou de la primera representació catalanista de Barcelona, i d'acord amb ell

al greu artista en Josep Llimona, l'execució del projecte, que necessitats de l'obra escultòrica han anat modificant fins a ésser la realitat viuent que anau a admirar». Es considerava que amb aquesta obra escultòrica, a més de recordar la personalitat d'aquell gran home, serviria perquè Barcelona tingués una obra d'art que proclamaria ben alt el valer de l'art català.

De totes les descripcions que es fan d'aquesta obra cap no pot superar la realitzada per Raimon Caselles (16) el qual va definir-la com el «poema escultòric que simbolitza la glòria del Dr. Robert», a la vegada que considerava era representat «un bell instant de la propagació catalanista. És l'excelsior del Dr. Robert i l'excelsior del seu apostolat». Caselles destaca com en el monument predomina l'aspecte polític per sobre de cap altre. La faceta del Dr. Robert com metge quedava reduïda a un relleu on es veuen unes mares que porten a curar els seus fills i a dues files d'alumnes. Caselles escriu que es l'home públic qui preocupa l'artista, i amb aquest monument Llimona «havia infantat plàsticament la idea de la deslliuració de Catalunya. És el moment en que al nostre poble se li desvetlla la consciència de la seva personalitat mercès a la predicació fervorosa dels apòstols de la terra guiat un dia pel Dr. Robert, i al compàs de les prediques el poble català va alçant-se animós i triomfant del suport en que'l tenia postrat l'antich regisme».

El monument es dividia en una part inferior, una font circular, i una part superior simbolitzant la glòria del Dr. Robert, on dominava la part escultòrica. Els elements escultòrics foren definits per Raimon Caselles com «una agrupació composta d'homes de tots els estaments avença cap el primer terme, com volent ésser els primers de donar la bona nova. És una representació del apostolat catalanista. Els patriotes de cos més valent i d'esperit més il·luminat prediquen l'evangeli del deslliurament als altres germans de pàtria menys resoluts o menys sabedors de la gran obra.

»A una banda s'hi veu un segador resolt i brau, amb el pit descobert i les cames nues, que arrossega a l'actuació política a un bosquerol peresós i esporuguit. A l'altra banda hi ha un sacerdot jove que predica a cau d'orella a l'obrer de la ciutat, un forjador que amb devantal de cuir al cos, sembla reanimar-se al sentir de la paraula redemptora. Darrera d'aquesta agrupació, i un xich més alt, apareix la imatge d'un ciutadà enlairant una bandera catalana, amb els plechs airosos voleiant, i al costat d'aquest home s'alcen dues figures alegòriques de l'art català: un jovincell poeta que sosté amb el braç enlaire una branca de llorer. I una damisella que simbolitza la música: Poesia i Música les dues forces espirituals que en un principi varen contribuir al despertament de l'ànima catalana.

»Més amunt la idea s'idealitza més, i al gran patrici únicament se li veu la testa sortint d'un cos sinó d'un bloc de pedra més estret de baix que de la part superior. I a aquell Dr. Robert convertit en Hermes se li acosta a parlar-li baix una musa inspiradora del gran acte.

I veus aquí, que un monument escultòric que comença realista acaba en un món ideal de muses».

Caselles veu en aquestes figures el món iconogràfic de Llimona: el segador, el forjador, el poeta..., però cita quelcom que li era desconegut de la capacitat de Josep Llimona. «Mes lo que no coneixia poch ni molt era un Hermes com el que ha trobat l'artística fantasia d'en Llimona, per a significar com el sentiment de

baix arriba a idea, a doctrina, a ésser al cap d'amunt.»

Aquest monument, a la vegada que seria l'exemple més complert d'homenatge a la figura del Dr. Robert, és també l'exemple més clar de solució iconogràfica pensada en la veritat política de la seva personalitat.

La inauguració del monument tingué lloc el 13 de novembre de 1910, a les 11 del matí. La proclama que anunciava l'acte assenyalava que «la sort havia volgut que haguessin trobat un lloc tan a posta per honrar al eminent patrici», certament, la situació al centre de la Plaça Universitat, al peu de la Gran Via de les Corts Catalanes semblava que hagués estat cercada expressament (17).

Un aplaudiment prolongat va omplir la plaça, quan, en mig d'un temps incert, es descobrí l'obra de Llimona. En el mateix moment l'Orfeo Català es posà a cantar la composició d'Enric Morera «Himne de l'arbre fruiter». El Dr. Faragas es referí del Dr. Robert com metge i catedràtic; Albert Rusiñol ho féu com president de la Lliga Regionalista; el Batlle de la ciutat acceptà el monument que s'acabava d'inaugurar. S'acabà la inauguració amb l'Orfeo Català cantant «Esclat». Aquest acte, al qual s'hi havien adherit les quatre Diputacions catalanes, 325 ajuntaments, 52 societats científiques i literàries, 160 societats polítiques, 47 diaris i 10 revistes mèdiques (18), fou una mostra del que les cròniques definien com realitzat sense partidismes ni individualismes, ja que estaven front d'una idea que traspassava les altures dels sentirs particular (19). A la vegada que alguns cronistes ens refermen la força iconogràfica política del monument en els seus escrits: «Per fi, Barcelona, Catalunya, ja té son monument que glorifica lo que aspira la Mare Pàtria i el que desperta als catalans de sa letàrgia. Aquesta joia artística quedarà lligada als pobles veniders, i aquests veuran com es recompensa l'abnegació i el sacrifici d'home, i agrairan a la humanitat actual aquesta penyora, perquè ella serà el fidedigne testimoni a la nostra pròxima victòria» (20).

EL RETRAT A LA «GALERIA DE CATALANS IL·LUSTRES»

L'Ajuntament de Barcelona, en la sessió realitzada pocs dies després de la mort de Bartomeu Robert, buscava la manera d'honorar-lo (21). El regidor Dolsa demanava una Comissió per valorar els mèrits del Dr. Robert i buscar la manera de perpetuar permanentment la seva memòria. El regidor senyor Pella, en nom dels catalanistes, s'associava a les manifestacions de dolor de la presidència, i es refeia al Dr. Robert com home de ciència, com batlle, com representant a les Corts..., i demanava que el retrat del Dr. Robert es col·loqués a la Galeria de Catalans Il·lustres, al costat de Balmes, Prim i Rius i Taulet; sollicitant també que a un dels carrers de Barcelona se li donés el nom del metge insigne. El retrat de Bartomeu Robert no arribaria a col·locar-se a la Galeria de Catalans Il·lustrats a col·locar-se a la Galeria de Catalans Il·lustres fins el 22 de maig de 1906. Pocs dies abans, a començaments de maig (22), la Corporació Municipal havia aprovat que figuressin en l'esmentada galeria els retrats del Dr. Bartomeu Robert i de Mossèn Jacint Verdaguer, dos personatges que havien mort l'any 1902, i que tanta relació havien tingut en vida. Cal recordar que el dia que Bartomeu Robert moriria, dues hores abans del seu traspàs estava a casa de Mossèn Cinto dictaminant el curs de la malaltia del

poeta (23). El retrat de B. Robert fou realitzat pel pintor Fèlix Mestres, el de J. Verdaguer per Josep Maria Tamburini. La biografia de l'il·lustre metge fou escrita per Enric Prat de la Riba, que seguint un article fet amb motiu de la mort de B. Robert (24) definia a aquest com «el sembrador que en el cor de la gent catalana, somoguda pels desastres, va sembrar-hi a mans plenes la seva doctrina...»

HOMENATGE A ALTRES INDRETS DE CATALUNYA: REUS, VILAFRANCA...

Foren molts altres els homenatges promoguts per estaments polítics. A Reus, la «Lliga Catalana» obria una subscripció amb la idea d'erigir un monument a la seva memòria, i recomanava als diaris que fomentessin aquesta proposta (25).

A Vilafranca del Penedès tenien el mateix projecte d'aixecar un monument, acció promoguda per elements catalanistes i pel cos de metges i farmacèutics. Com a mostra de sentir popular, en aquesta mateixa població els veïns de la Rambla proposaren que aquesta via canviés el seu nom pel de «Passeig del Dr. Robert». Segons les cròniques (26), després de una «lleugera discussió» es va creure millor no canviar el nom del passeig, proposant-se que la plaça de l'estació passés a denominar-se «Plaça del Dr. Robert».

A Puigpelat (Tarragona), un dels carrers de la població va passar a tenir el nom de Dr. Robert. El corresponal de «La Vanguardia» coincidia que era parent del eminent metge i polític, i en la crònica que envià al diari barceloní explicava, tot agafant protagonisme, que s'havien celebrat els funerals «del que fue mi queridísimo primo e inolvidable Dr. Robert», i acabava «... ha acordado el Ayuntamiento cambiar el nombre de la calle donde tengo mi casa-habitación por el de Dr. Robert». Hom havia de conèixer en quin carrer vivia el corresponal de «La Vanguardia» a Puigpelat per saber quin carrer passava a portar el nom de Dr. Robert (27).

Amb assiduitat, Bartomeu Robert feia estades a la seva casa de Camprodon, població que li havia demostrat a bastament afecte vers la

seva persona. Quan havia estat elegit Batlle de Barcelona, per subscripció popular entre els veïns de la vila i la colònia estiuenca, se li regalà el bastó que tot Batlle ha de tenir com a símbol d'autoritat (82). A la mort del Dr. Robert, Camprodon organitzà un solemne funeral a la seva memòria (29), i per honorar el seu record encarregà un monument avui desaparegut.

ISABEL COLL I MIRABENT

(Continuarà)

(1) Vegi's, entre altres: Jordi Enric «Bartomeu Robert i el seu temps». Ed. Aedos. Barcelona, 1969.

Moragas, J.: «Paràbola de B. Robert». Separata del Arx. Médico Bibliográfico. Barcelona, 1952.

G.E.S.: «75 aniversari de la mort del Dr. B. Robert». Sitges, 1977.

(2) «La Vanguardia», 11 d'abril de 1902.

(3) «La Vanguardia», 12 d'abril de 1902.

(4) «La Vanguardia», 13 d'abril de 1902.

(5) «La Vanguardia», 12 d'abril de 1902.

(6) «La Vanguardia», 20 d'abril de 1902.

(7) «La Vanguardia», 21 d'abril de 1902.

(8) «La Vanguardia», 20 d'abril de 1902.

(9) «La Vanguardia», 12 de maig de 1902.

(10) «La Vanguardia», primer de maig de 1902.

(11) «La Vanguardia», 30 d'abril de 1902.

(12) «La Vanguardia», primer de maig de 1902.

(13) «La Vanguardia», 23 d'abril de 1902.

(14) Proclama d'Albert Rusiñol anunciant la inauguració del monument al Dr. Robert. Novembre 1910 («Baluard de Sitges», 6-XI-1910).

(15) «Baluard de Sitges», 20-XI-1910. Discurs inauguració monument Dr. Robert.

(16) «Baluard de Sitges», 27 novembre de 1910.

(17) Vegi's nota n.º 14.

(18) «El Eco de Sitges», 20 de novembre de 1910.

(19) «El Eco de Sitges», 20 de novembre de 1910. Carta escrita el dia 10 de novembre de 1910. Signada per Lluís Marimon.

(20) «Baluard de Sitges», 29 de novembre de 1910. Signat per S.S.F.

(21) «La Vanguardia», 16 d'abril de 1902.

(22)

(23) Surinyach i Senties, R., «El Eco de Sitges», 13 d'abril de 1902.

(24) «La Vanguardia», 23 de maig de 1906. Es referia a un article sortit a «La Veu de Catalunya» el dia 11 d'abril de 1902.

(25) «La Vanguardia», 7 de maig de 1902.

(26) «La Vanguardia», 7 de maig de 1902.

(27) «La Vanguardia», 7 de maig de 1902.

(28) «Hispania», 30 abril de 1902. Fotografiades la casa del Dr. Robert a Sitges i la de Camprodon. També el bastó regalat pel poble.

(29) «La Vanguardia», 26 d'abril de 1902. «Han asistido los vecinos de Camprodon, pobres y ricos.» Citava la participació de veïns de Villalonga, Planes, Molló... i els nens del col·legi Sagrat Cor de Jesús amb un llaç negre al braç.

CAIXA DE PENSIONES

"la Caixa"